

?Miguel Poveda: «Negar-me a cantar en català hauria estat com negar una part de mi mateix»

El badaloní ha protagonitzat una polèmica per la llengua arran d'unes declaracions en una entrevista a El País | Recuperem la conversa que hi va tenir Pere Pons l'any 2006 a la revista Folc pel llançament del primer àlbum en català de l'artista, 'Desglaç'

Miguel Poveda l'any 2006 | Juan Miguel Morales

Una entrevista a **Miguel Poveda** publicada ahir a El País (https://elpais.com/cultura/2022-01-09/miguel-poveda-por-amor-he-mordido-el-polvo-y-la-almohada-litera.html?rel=buscador_noticias) ha encès polèmica per unes declaracions del *cantaor*: 'Era bon estudiant, però era gandul. A partir dels 10 anys vaig començar a suspendre-ho tot i vaig deixar de parar-hi atenció. Li vaig perdre el respecte. Ens va passar a molts. Vam passar de fer una assignatura en català a fer-ho tot en català, menys una classe de castellà. No vull dir que sigui culpa d'això, però vaig deixar de tenir interès en les classes?.'

Aquestes declaracions han encès les xarxes socials, tot i que en la mateixa entrevista el badaloní, en ser qüestionat sobre la inclusió d'un tema en català al seu últim disc (la versió de 'Pare?' de **Joan Manuel Serrat**), admet que 'm'he enamorat del català quan m'he sentit lliure. No és que el rebutgés. El parlava i l'entenia, però les coses que es fan per imposició tenen molta menys càrrega d'amor. Quan arribes a elles des de la teva llibertat i curiositat, sorgeix el *flechazo*?. Davant l'allau de crítiques, **Poveda** ha assegurat des del seu compte de Twitter

(<https://twitter.com/miguelpoveda/status/1480204619263492098?s=21>) que "estic molt orgullós de ser català, més i millor que ellxs! Fa anys que divulgo la cultura de la meua terra, acabo de gravar en el meu últim disc en català."[traduït]

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=G9C5UqFEYKY>

Des d'Enderrock, recuperem en l'hemeroteca l'entrevista que vam fer a la revista *Folc* a **Miguel Poveda** per parlar de la publicació del seu primer disc -i únic, de moment- en català, *Desglaç* (La Col·lecció del Taller - DiscMedi, 2005), en el que adaptava versos de poetes catalans.

Efecte hivernacle

Per Pere Pons

Desglaç ha suposat la immersió emocional i lingüística del cantaor **Miguel Poveda** a les profunditats de la poesia i la llengua catalanes. Un disc i un espectacle que han suposat el debut en català d'un dels artistes flamencs més consagrats de la seva generació, empès per la sintonia que ha descobert amb els versos de Jacint Verdaguer, Maria Mercè Marçal, Joan Margarit, Sebastià Alzamora, Joan Brossa i Enric Casasses, entre d'altres. Una proposta que, més enllà de la seva vàlua artística, també reivindica l'accent flamenc del seu portador com una part consubstancial de la cultura d'aquest país.

En la seva decidida presa de contacte amb la poètica en català, l'apassionament de **Miguel Poveda** (Badalona, 1973) ha estat tan encès que, més que trencar el gel, ha generat un efecte hivernacle que ha derivat en el consegüent desglaç. El cas és que aquesta actitud ha provocat que es fonessin dins la seva expressió les dues cultures que ha compartit com a realitat del país, després d'haver estat durant molts anys concedint prioritat absoluta a només una d'aquestes realitats. Probablement les múltiples aventures que han marcat la seva trajectòria, després que als dinou anys el festival de flamenc de més prestigi -La Unión (Múrcia)- li atorgués la Lámpara Minera com a millor cantaor, han permès a l'artista encarar aquest nou repte amb més naturalitat, potser, que altres desafiaments. Reptes com acoblar-se a la música sufí, adaptar-se als arranjaments i el so de tota una orquestra o atrevir-se amb el tango donen mostra d'una mentalitat oberta disposada a tot.

Aquesta actitud i l'esperó del mestre **Enrique Morente** quan el va increpar dient-li ?jo, si fos català, ja faria anys que ho hauria fet? van ser tant o més determinants que l'empenta de Lluís Cabrera, fundador del Taller de Músics, quan el va posar en un compromís davant uns versos de Verdaguer l'any del centenari de Mossèn Cinto.

En aquell moment, **Poveda** encara no sabia que l'autor de Canigó seria el punt de partida d'una nova i excitant experiència que, tant en el camp artístic com en el personal, li suposaria conciliar-se amb una part més del trencaclosques de la nostra identitat i experimentar la descoberta d'un patrimoni poètic del qual no tenia notícia.

Quina va ser la primera impressió que vas tenir un cop vas haver assumit la proposta de cantar en català?

Ho vaig acceptar com un repte, però també com un compromís. Negar-me a cantar en català hauria estat com negar una part de mi mateix. No amagaré que, d'entrada, la proposta em va sobtar, però una vegada vaig fer el primer tast amb la poesia de Verdaguer em vaig sentir menys estrany del que pensava. Després, a mesura que he anat endinsant-me en el treball m'he sentit cada vegada més còmode. I ara en gaudeixo d'allò més.

Des que va sorgir la idea fins que no s'ha materialitzat han passat tres anys. Un temps que potser denota que l'assimilació no ha estat fàcil?

No volia que fos a la lleugera, a la primera de canvi. Quan faig qualsevol cosa necessito creure-

me-la, si no, més val no perdre el temps. Fer-ho a consciència i treballar-ho a fons m'exigia compartimentar el meu temps amb els compromisos ja adquirits i no ser impacient pel que fa als resultats. També requeria l'ajuda externa, i en aquest sentit el poeta Valentí Gómez em va donar una primera orientació. Gairebé sense adonar-me'n em vaig trobar comprant-me llibres de poetes i escriptors catalans. Em vaig submergir en una realitat cultural que desconeixia, i així es va iniciar un procés d'identificació que va fer que el projecte s'anés cuinant a foc lent.

Quins han estat els passos d'aquest procés?

Has de tenir en compte que, encara que entenc el català i hi convisc, tant la meua llengua de carrer com l'artística ha estat sempre el castellà. Per tant, el primer que havia de fer una vegada havia escollit el poema que més m'atreia era assimilar, un per un, cada vers, cada paraula, cada síl·laba, cada expressió; pràcticament mastegar cada vocable fins que me'n quedés impregnat el paladar. És el mateix mètode que faig servir en castellà, aplicat, però, a unes paraules, una pronunciació i unes expressions que cantava per primera vegada. Si no ho fes així, em resultaria impossible transmetre tot el que rebo del significat de cada poema.

Com ho aconsegueixes?

Un mètode senzill i pràctic que m'ha servit per assimilar el significat de molts versos ha estat traduir-me tots els poemes al castellà. Potser no és el mètode correcte, però ha estat útil tant per mi com per al meu guitarrista **Chicuelo**, i per al bandoneonista **Marcelo Mercadante**, que també han entès millor el que els demanava d'un tema o un altre.

Quin és el criteri que ha determinat els poemes escollits i els descartats?

He prioritzat sobretot els poemes amb un grau més alt de força i expressivitat. M'agraden les emocions fortes i, en aquest sentit, la veritable descoberta ha estat trobar-me amb uns poetes tan impactants. La imatge que tenia de la poesia catalana era la d'una poètica més aviat tova, suau, amable. No ho sé, potser perquè el músic amb qui vaig començar fent Verdaguer i després em va animar a fer els haikus de Martí i Pol, el pianista **Agustí Fernández**, va introduir-me en aquesta cadència suau de fer les coses. Llavors, equivocadament, vaig confondre una part pel tot i em va semblar que cantar en català requeria més suavitat.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=XS3etjXOSt4>

Quan vas obrir els ulls?

Va ser gradual. Però un dels poemes que em va carregar les piles va ser el de Sebastià Alzamora ?Jo, l'invertit de cos i ànima?, juntament amb el de Narcís Comadira ?Boca seca?. Després, quan la selecció ja estava gairebé tancada, em vaig adonar que no havia triat cap poema de Joan Brossa, que de fet era l'únic artista de tots els que estaven a la llista que sí que havia conegut i del qual havia admirat la seva feina. Va ser llavors quan vaig afagar un llibre seu i em va aparèixer ?Final?. No m'hi vaig poder resistir.

Brindar per la mort de Franco l'any del trentè aniversari de la seva mort com s'ha d'interpretar ara que hi ha historiadors que parlen del dictador com el personatge que va preparar Espanya per a l'arribada de la democràcia?

Personalment, considero Franco una relíquia de la història, encara que, com tu bé aprecies, el substrat franquista continua planejant en determinants sectors de la dreta espanyola. Amb aquest tema de Brossa el que pretenc és que la gent s'animi a alçar la copa cada vegada que caigui una dictadura al món. Que ho visqui com una celebració.

Vas néixer dos anys abans de la mort del general Franco. Com s'ha instruït la teua consciència política?

Més que política, jo diria que tinc una consciència social que no pot evitar rebel·lar-se i sentir impotència davant de qualsevol injustícia. Només cal prémer el botó de la tele per rebre el cop de puny d'un món que t'obliga a reaccionar. Després, no puc anar a l'estudi i fer unes cançonetes, com si la vida fos de color rosa. Tampoc és que hagi d'omplir de missatge cada tema que canto. Però no puc girar l'esquena a la realitat i quedar-me tan tranquil.

Fins on arriba el teu compromís ideològic?

Ara tampoc voldria que d'això se'n fes bandera. Em considero igual de compromès, sensibilitzat i preocupat que qualsevol altre ciutadà. L'únic que em fa diferent és que part d'aquest pensament l'exposo a dalt de l'escenari en forma de poema o cançó. Però també hi ha molts posicionaments que em guardo per a mi. Sense anar més lluny, i com a creient que sóc, podria posicionar-me contra l'Església, que em sembla un desastre i una de les institucions més reaccionàries del nostre temps. Estic segur que el Déu en què jo crec no em discriminaria per ser homosexual.

És per això que entre els poemes escollits hi ha ?Pare esparver? de Maria Mercè Marçal?

Tant bon punt el vaig llegir em va captivar. Havia trobat una pregrària on la temptació no és pecat i on no hi ha lloc per a la discriminació entre les persones. El poema de Maria Mercè Marçal és en aquest sentit un cant terrenal i espiritual que està per damunt de qualsevol dogma i imposició. Per tot plegat em cago en l'Església quan em condemna i dictamina que visc en pecat pel fet de ser homosexual. I per moltes més barbaritats.

Tornant al terreny artístic, el recurs als poetes sembla que s'ha convertit en usual en la teva carrera: Lorca, Benedetti, Alberti, Valente, Gil de Biedma...

Necessito cantar expressions que tinguin intensitat i veritat. És que el flamenc, més enllà del clixé i l'estereotip, ja fa uns quants anys que viu una preocupant decadència en l'àmbit de les lletres.

Et sents un artista intel·lectual?

No sóc intel·lectual ni ho pretenc. Tinc estudis bàsics i formació elemental. Més que per l'intel·lecte, em moc per intuïció, per sensacions. I quan trio un poema en lloc d'un altre ho determina aquest tipus de criteri. No visc del meu pensament, sinó de les emocions i del que trasvalsa la meva sensibilitat.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=tCR1tmTmUdA>

Què ha canviat respecte al Poveda que als dinou anys va guanyar la Lámpara Minera?

Ara començo a preocupar-me per coses que potser fa set o vuit anys no sabia que existien, o bé no els donava importància. Sento com si ara hagués començat a adquirir-ne consciència. Això deu ser la maduresa o, com a mínim, un cert grau de maduresa.

Un exemple?

Recordo que quan vaig gravar el meu últim disc de flamenc -*Zaguán* (Harmonia Mundi, 2003)- estava impacient per veure els cartells de promoció que farien que el meu rostre es pogués veure a tota la ciutat. Era aquella il·lusió vanitosa i innocent del nen petit que li agrada ser el centre d'atenció. Ara, en canvi, m'agradaria passar el més desapercebut possible. D'entrada no volia sortir a la portada del nou disc, però finalment el disseny que es va aprovar des de la discogràfica ho feia inevitable: surto darrere d'un vidre, perquè el protagonisme no és el del meu rostre, sinó el de la paraula.

Una paraula escrita per uns poetes, molts dels quals vius, a qui no coneixies?

Pràcticament no en coneixia cap. He preferit fins i tot no conèixer-los o no aprofundir en les seves respectives biografies, personalitats o ideologies, fins que no he tingut clar els poemes que definitivament seleccionava. També he rebut molts consells i assessoraments de totes bandes. Finalment he triat els versos que més m'han colpit. Per això, en el fons considero Desglaç més una selecció de poemes que no pas de poetes.

T'has convertit en un expert en poesia catalana?

En absolut. Continuo sent un ignorant en poesia catalana, com en moltes altres coses. És cert que ara una mica menys, però el que m'ha quedat per descobrir és tan gran que no descarto una segona part d'aquesta experiència. Com a mínim, m'he documentat prou per assegurar-me que hi ha material de sobres per fer un nou treball amb tanta o més convicció que aquest.

En l'aspecte musical, què diries davant dels titulars que amb una ràpida associació d'idees etiqueten aquesta nova proposta amb el nom de ?flamenc català'?

Que s'equivoquen de totes totes. De tots els poemes, només un, el de Sebastià Alzamora, respon a l'estructura d'un pal flamenc, la bulería. La resta acull una àmplia varietat d'estils, com ara el tango, la balada, el jazz o la rumba. Una altra cosa és que el color i el timbre de la meua veu recordin el flamenc. És una característica que no he volgut accentuar, però tampoc encobrir o maquillar.

Amb la idea que el flamenc ven, no percep una tendència a aflamencar-ho tot?

Les modes no tenen res a veure amb l'art. De vegades es pot confondre la voluntat artística amb la impostura o l'artifici. Com se sol dir en aquests casos, el temps serà el jutge que acabarà posant les coses al lloc que li corresponen. La validesa de la fusió és, al meu entendre, quan suma, en lloc d'anular o restar. Personalment, per exemple, trobo que aflamencar en excés un bolero és una 'horterada' del tot prescindible. Mai se m'ocurriria cantar un tango aflamencat de dalt a baix, perquè no acabaria aportant res, sinó que imposaria un gènere sobre un altre. Ho estaria falsejant, no seria ni tango ni flamenc.

La fusió té regles?

La fusió em mereix tots els respectes i també una certa distància. No hauria apostat mai per la fusió d'un cantaor flamenc amb l'estridència i les distorsions d'un grup de rock. Però de sobte apareix **Morente** amb **Lagartija Nick** i et planta al davant una obra que ensorra tots els teus prejudicis. Encara se'm posen els pèls de punta quan recordo l'última vegada que vaig sentir en directe la seguidilla del disc *Omega* (El Europeo, 1996).

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=Xg2w-L57Y9I>

Sempre se t'ha relacionat amb Enrique Morente. La dualitat flamenca estableix: Morente, el cervell, i Camarón, la víscera. Hi estàs d'acord?

Camarón de la Isla va ser un geni, pur instint, un prodigi de la naturalesa, una figura insubstituïble, però la seva carrera artística necessitava guies com **Ricardo Pachón**. **Morente**, en canvi, és conscient del que fa en cada moment. Potser no té la veu genial de **Camarón**, però sí un cervell privilegiat que l'ha portat a revolucionar el cante de manera plenament conscient. Sempre ha anat per lliure, i això li ha comportat crítiques i discriminacions des de l'oficialitat flamenca. Recordo que al començament, quan **Arcángel** i jo anàvem a buscar el seu consell, ens deia: 'No us aprobeu a mi?'.

Va ser la necessitat de tenir aquests referents a prop i, potser, un refredament de l'escena flamenca a Barcelona el que va determinar ara fa quatre anys que decidissis anar-te'n a viure a Sevilla?

Va ser per motius més personals que no pas professionals. Necessitava un canvi d'aires. Estava atabalat, tenia estrès. Sempre havia pensat que, de gran, aniria a viure al sud. Però de la mateixa manera que fa deu anys ningú m'hauria tret de Barcelona, i que ara em sento bé a Sevilla, potser el dia menys pensat em canso i sento la necessitat de tornar. De fet, tenir la família i l'oficina de management i la discogràfica a Catalunya em fa estar a cavall d'una ciutat i l'altra.

Ara potser vas més sovint a Jerez de la Frontera, on recordo que solies perdre't dies i nits senceres a la recerca de les essències del flamenc.

Malauradament, ja no tinc tant de temps per perdre. Bé, això també són èpoques i prioritats. La veritat és que no sé com bona part dels que continuen muntant juergas allà encara estan vius. Sempre que coincideixo amb **Diego Carrasco** arriba sense haver dormit la nit anterior i explicant-me que **Luis el Zambo** o un altre de la corda encara continua a la festa. Ara que el meu treball és més continu, els dies lliures procuro descansar. La nocturnitat i la bohèmia flamenca les he viscudes intensament, i tot plegat acaba derivant en una certa depressió. Esclar que no renuncio a sortir de tant en tant fins a altes hores de la matinada si la situació m'hi porta, però ni ho vaig a buscar ni tinc interès per crear-ho.

Els nous temps, què s'han endut del flamenc primigeni i que hi han aportat?

N'han tret, inevitablement, una forma de vida i una reunió d'artistes que mai més podrem veure plegats: **Chocolate**, **Camarón**, **Morente**, **María Soleá**, **Chano Lobato**... Però al mateix temps el

flamenc s'ha professionalitzat. És un art que comença a ser valorat i a tenir-se en compte a les programacions de festivals de renom. Potser la quantitat i la qualitat dels artistes no arriba al nivell de fa dues o tres dècades enrere. En aquella època, però, el flamenc era vist com un fenomen caspós, associat al franquisme. Això era un llast, que ara ja no hi és. El flamenc ha guanyat en prestigi, tot i que ha perdut en popularitat.

Això de la popularitat és relatiu, si tenim en compte propostes com la dels barcelonins Ojos de Brujo i similars, que han incorporat els aires flamencs en el seu discurs musical.

No vull posar-me exclusiu, però sovint s'adjudica massa a la lleugera la denominació de 'flamenc' a músiques amb pinzellades o aires del sud. **Ojos de Brujo** és un bon grup de pop i hip-hop que practica el mestissatge de la realitat social on viu. L'essència d'aquest grup i d'altres de semblants només es podrà descobrir quan l'efecte de la moda desaparegui.

No és una paradoxa que ara, mentre estàs preparant un espectacle de tangos, posis restriccions a l'ús de l'etiqueta 'flamenc'?

No ho veig així. Jo mateix m'aplico la lliçó quan no considero flamenc ni el disc Desglaç ni això dels tangos. El que sempre defensaré és que un cantaor o un músic flamenc no hagi d'estar condemnat a fer sempre el mateix. Quan fa més de tres mesos seguits que estic cantant per malagueñas, seguidillas, soleás, etcètera, arriba un punt que m'avorreixo i ho passo fatal. Necessito nous aires que em permetin tornar amb una altra mentalitat. Esclar que és respectable la defensa del cante ortodox, però no l'exigència d'una manera de funcionar totalment desfasada. Tot plegat és el que em permet créixer.

Article original publicat al número 26 de la revista Folc.